

Flytta heim att?

Ein kartleggingsrapport om utflytta- og heimflytta Suldals-
ungdoms haldningar og erfaringar.

Mads Drange

April 2019

Innhold

1.0	Bakgrunn for prosjektet	3
2.0	Metode	3
3.0	Resultat.....	4
3.1	Resultat del 1.....	4
3.2	Resultat del 2.....	11
4.0	Drøfting og konklusjon.....	16

1.0 Bakgrunn for prosjektet

Som i dei fleste distriktskommunar reiser også mange av Suldals-ungdommane ut for å gå på skule, gå i lære eller for å studera. For Suldal kommune er det av fleire grunner viktig at så mange som mogeleg finn vegen attende. For det fyrste fordi desse ungdommane har tileigna seg kompetanse kommunen vil trenga i framtida både innan privat næringsliv og innan kommunal tenesteyting. For det andre fordi denne gruppa er avgjerande for folketalsutviklinga og følgeleg heile framtida til kommunen. Rekruttering generelt, og rekruttering av Suldalsungdom spesielt, er difor eit viktig satsingsområde i tida framover, og som all anna politikktvikling er det avgjerande å basera seg på eit så breitt som mogeleg kunnskapsgrunnlag. Denne rapporten er eit bidrag i så måte og baserer seg på ei kartlegging av haldningar og tankar om dette temaet både frå Suldalsungdom som for tida er i gong med ei utdanning, og frå Suldalsungdom som allereie har flytta heim. Rapporten tek føre seg tema som kva kvalitetar ved Suldals-samfunnet ungdommane reknar som viktige for sine framtidsval, kva forventingar dei har til arbeidslivet, skular, barnehagar og kommunale tenester, og kva tilretteleggingar og tilbod som kan være avgjerande for at dei vel/har vald Suldal. Denne rapporten er eit fyrste steg på vegen til betre kunnskap om desse spørsmåla, og må med utgangspunkt i omfanget i fyrste omgang reknast som ei pilotundersøking. Rapporten er skriven på oppdrag frå rådmannen i Suldal kommune og er utarbeidd i dialog med kommuneadministrasjonen.

2.0 Metode

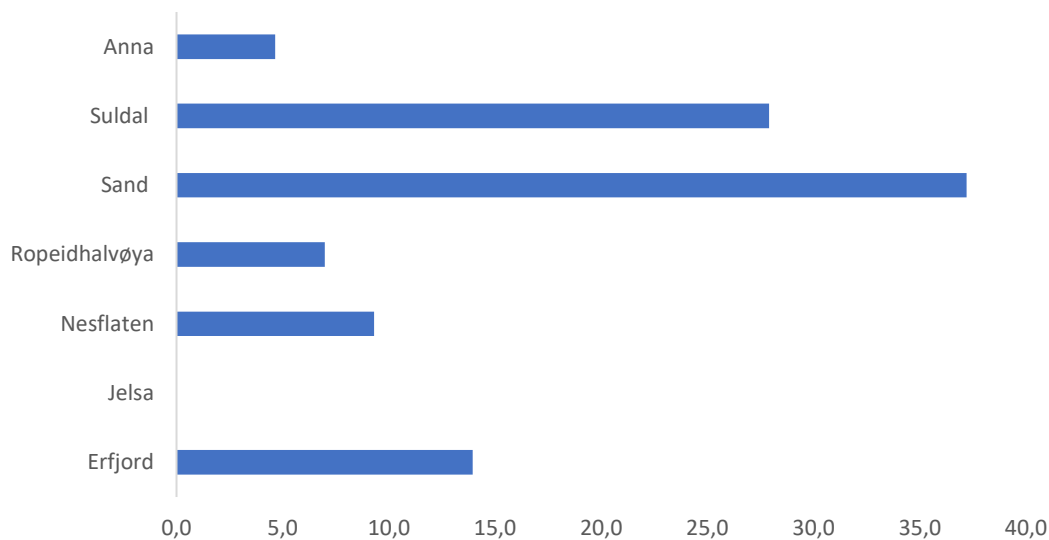
Kartlegginga baserer seg på ei kvantitativ og ei kvalitativ undersøking. Den kvantitative delen består av ei nettbasert spørjeundersøking send ut til 71 respondentar. Desse er ungdom i utdanning som mottek Suldalsposten gratis frå kommunen, og som i samband med det har oppgitt e-post adressa si og godteke at denne kan bli brukt til informasjon frå kommunen. I denne undersøkinga vart det spurt spørsmål innan fem overordna tema: Om flytteplanar, om kvalitetar ved Suldal kommune, om arbeid i Suldal, om tilrettelegging og om kommunens satsing på utflytta ungdommar. Undersøkinga vart gjort anonymt og det blei brukt ei programvare som sikrar personvern og datatryggleik i tråd med GDPR-reguleringane. Den kvalitative delen bestod på si side av strukturerte individuelle djupneintervju med fem personar som alle har opphav i Suldal og som har flytta tilbake etter studiar og/eller arbeid utanfor kommunen. Deltakarane er anonymiserte i rapporten, og det var ikkje henta inn persondata eller sensitive opplysningar i nokon av undersøkingane. Av metodiske svakheiter og avgrensingar kva gjeld bruken av resultata i denne rapporten, er det i fyrste omgang omfanget av undersøkinga som er viktig å ta høgde for når det gjeld reliabilitet og validitet av funna. Dette gjeld både den kvalitative og kvantitative delen. Det går og an å stilla spørsmål ved kor representativt utvalet er, spesielt i den kvantitative delen, då ein kan tenka seg at dei som ber om Suldalsposten er meir tilbøyelege til å flytta tilbake i utgangspunktet, enn dei som ikkje får avisa. Det er også verdt å nemne at Suldals-ungdom som bur og arbeider utanfor kommunen ikkje er representert i undersøkinga.

3.0 Resultat

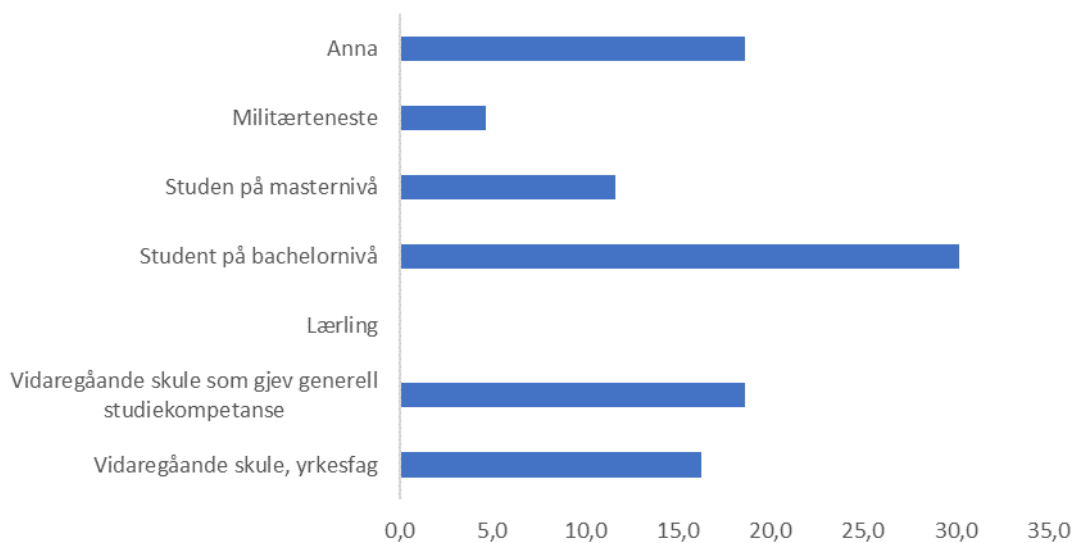
3.1 Resultat del 1

Demografi

Den elektroniske spørjeundersøkinga vart send ut til 71 respondentar og 43 personar fullførte spørjeskjemaet (60%). Av desse var 12 menn og 31 kvinner. Dei fleste av respondentane var i aldersgruppene 16-19 år (43%) og 20-25 (51%), og kom frå Erfjord, Nesflaten, Ropeidhalvøya, Sand og Suldal. Om lag 40% studerte på høgskular/universitet, medan om lag 34% gjekk på vidaregåande skule.

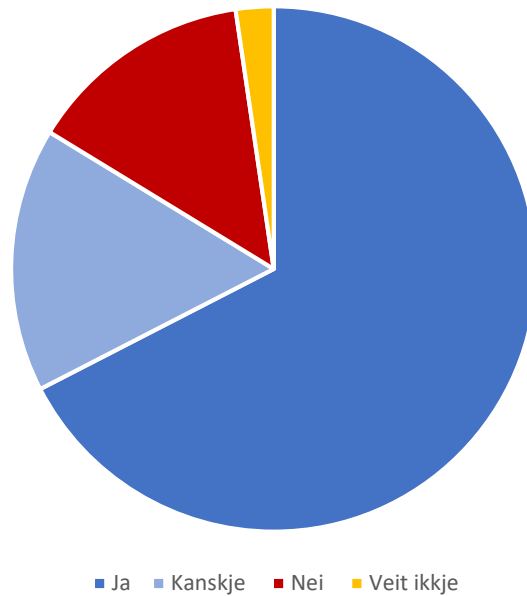
Figur 1. Lokal tilhørsle, prosentvis fordeling mellom bygdene.

Figur 2. Utdanningsløp, prosentvis fordeling.

Flytteplanar

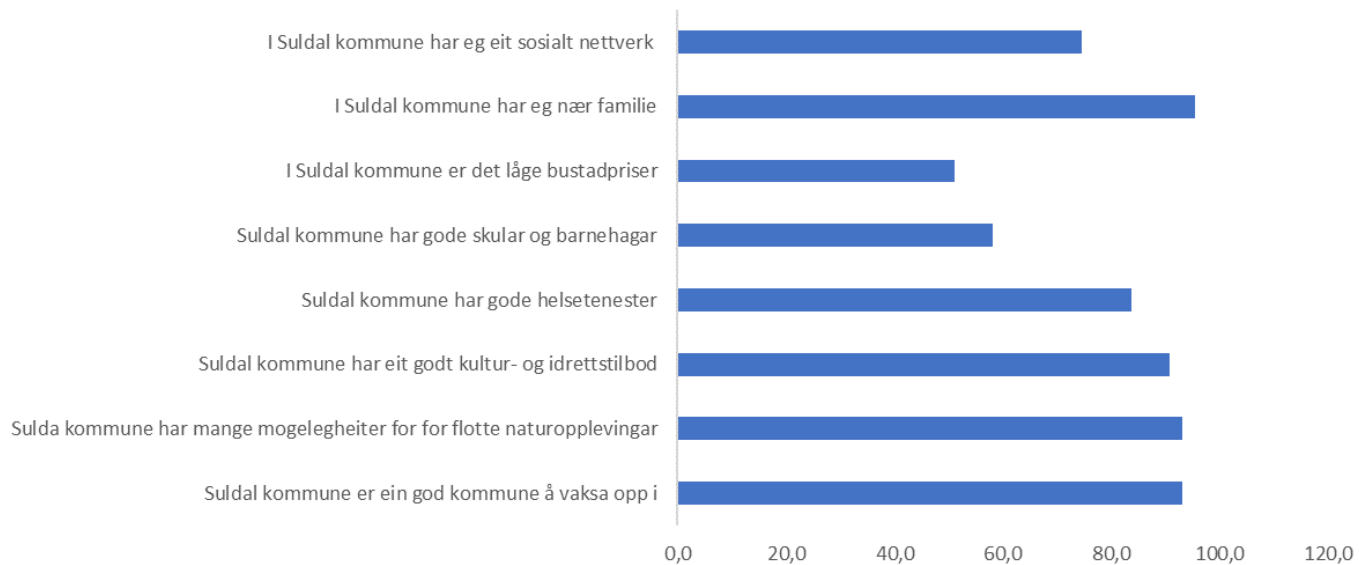
Om lag 40% av respondentane har per i dag konkrete planer om å flytta heim etter ferdig utdanning. 34% seier det er ganske, svært- eller heilt usannsynleg at dei har flytta tilbake i løpet av dei neste ti åra, mot 58% som seier det motsette. Heile 67% seier dei vil vurdera å flytta til Suldal kommune om forholda ligg til rette for det.

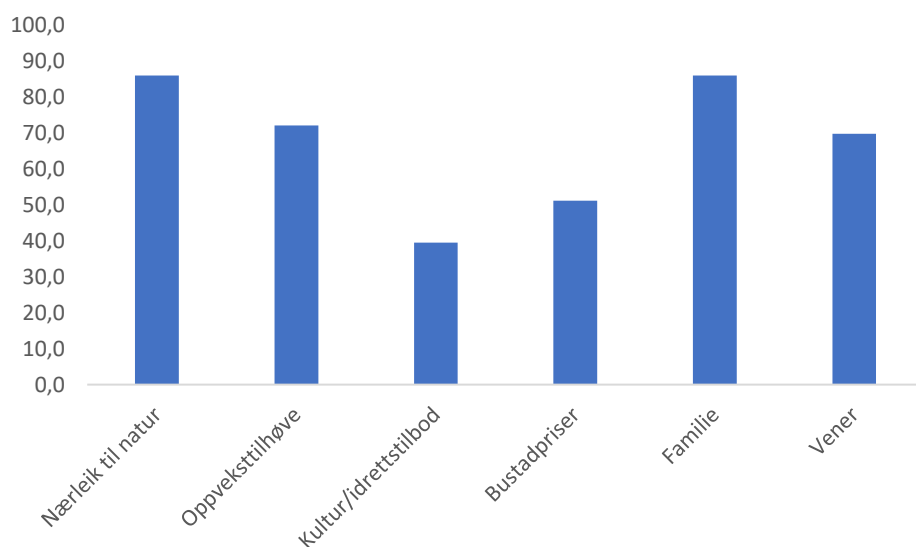
Figur 3. Vil du vurdera å flytta til Suldal kommune i framtida dersom tilhøva ligg til rette?

Kvalitetar ved Suldal

I spørjeskjemaet vart det både spurt om eigenskapar/kvalitetar ved Suldal kommune, og kor viktige desse er med tanke på ei avgjersle om å flytta tilbake. Blant respondentane var det stor semje om at Suldal kommune var ein god kommune og veksa opp i (93%), at det var gode mogelegheiter for flotte naturopplevingar (93%), og at det var eit godt idretts- og kulturtilbod i kommunen (91%). Dei fleste meinte også at Suldal kommune har gode helsetenester (84%), mens det var nokon færre som meinte det same om skuler og barnehagar (58%). Dei fleste som svara hadde nær familie i kommunen (95%), og mange hadde også eit sosialt nettverk i kommunen, på tross av at dei bur borte (74%). Desse kvalitetane vart også spegla av i svara på spørsmåla om kva forhold som tala for å flytta til Suldal. Her meinte 86% av dei som svara at nærleik til natur var «svært viktig» eller «viktig», 72% var opptatt av oppveksttilhøva, og 86% og 70% peika på nærleik til familie og vener som viktige faktorar. Kulturtilbod og bustadprisar var mindre viktig (40% og 51%). Det var her også eit felt kor ein kunne svara i fritekst på om det var andre forhold som tala for eller mot å flytta til Suldal. Her var det fleire ulike svar, men det einaste som gjekk igjen i fleire kommentarar handla om dårleg infrastruktur og eit dårleg kollektivtilbod innan kommunen.

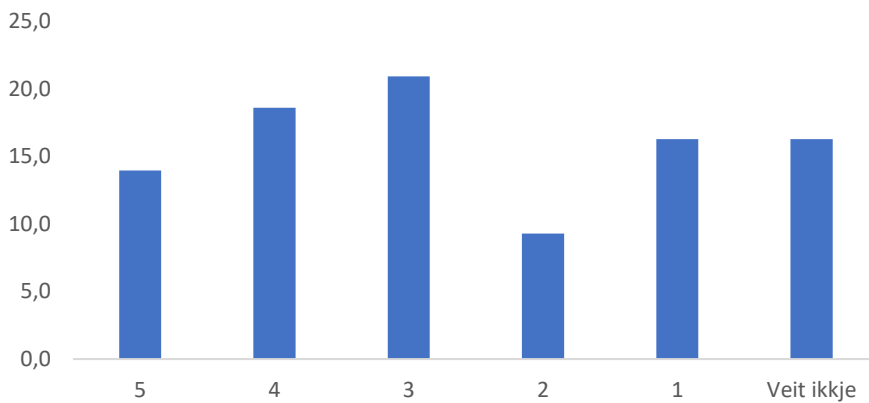
Figur 4. Kvalitetar ved Suldal kommune. Prosentvis tal som har svara «heilt samd», eller «ganske samd» i påstandane over.

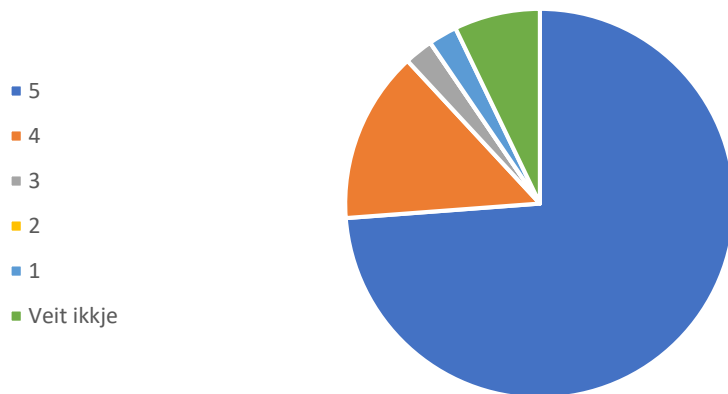
Figur 5. Forhold av stor betydning for ei avgjersle om å flytte til Suldal kommune. Prosentvis tal av dei som har gradert dette som «svært viktig», eller «viktig».

Om arbeid:

Det var relativt stor spreining i svara med omsyn til korleis respondentane såg på arbeidsmarknaden i Suldal for deira utdanning. Med omsyn til forhold av betydning for å flytta heim knytt til jobb, var svara derimot meir eintydige; spesielt gjaldt dette spørsmålet om fulle stillingar, kor om lag $\frac{3}{4}$ av alle som svara meinte at dette var «svært viktig».

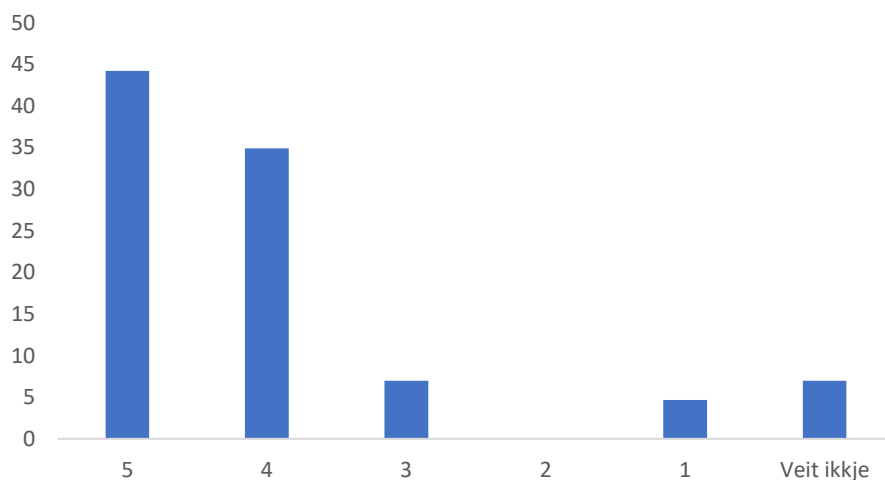

Figur 6. Korleis opplever du at arbeidsmarknaden er i Suldal kommune for di utdanning? Gradert frå 1-5 der 5 er svært god, og 1 er dårleg. Prosentvis fordeling av svar.

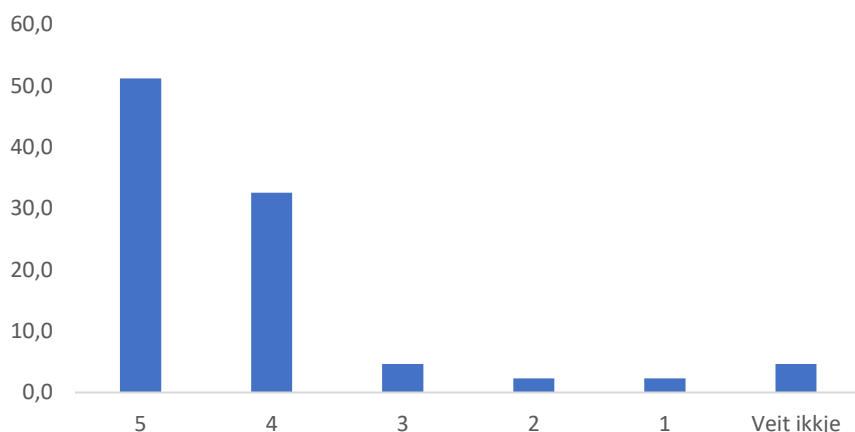

Figur 7. Kor viktig er tilbod om fulle stillingar med tanke på å flytta til Suldal kommune? Gradert frå 1-5 der 5 er svært viktig, og 1 er uviktig. Prosentvis fordeling av svar.

Når det gjaldt andre forhold knytt til arbeidssituasjonen av betydning for eit val om å flytta til Suldal meinte dei fleste at løn var viktig, og det var også av stor betydning å ha ein jobb som samsvara med utdanninga for eit fleirtal av respondentane.

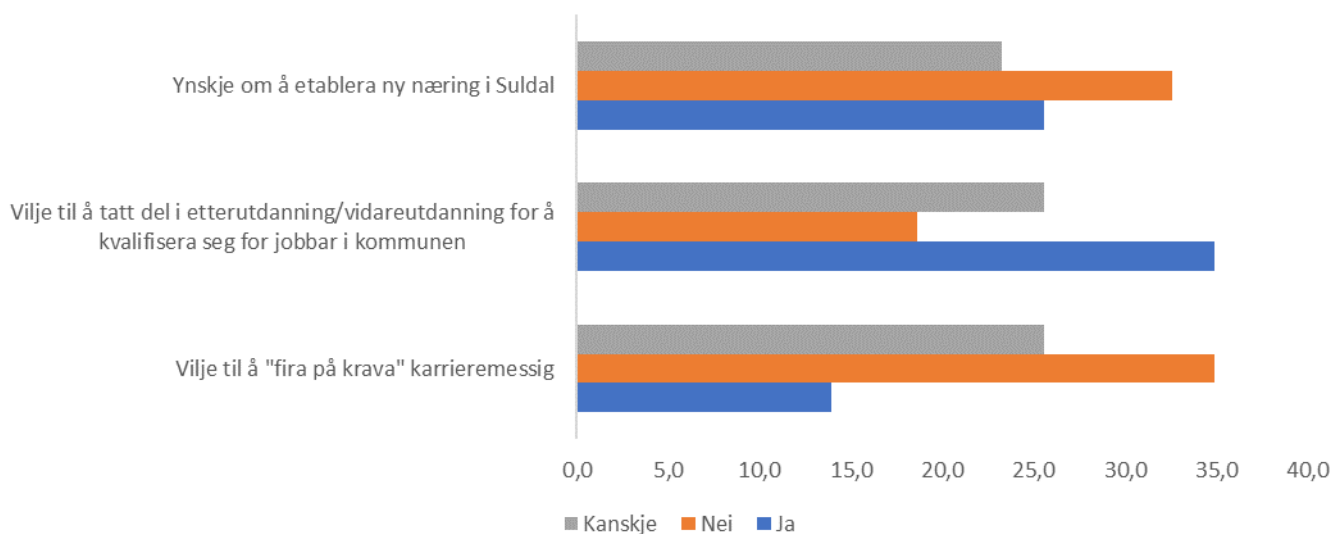

Figur 7. Betydning av lønn? Gradert frå 1-5 der 5 er svært viktig, og 1 er uviktig. Prosentvis fordeling av svar.

Figur 8. Betydning av å ha ein jobb som samsvarar med utdanninga. Gradert frå 1-5 der 5 er svært viktig, og 1 er uviktig. Prosentvis fordeling av svar.

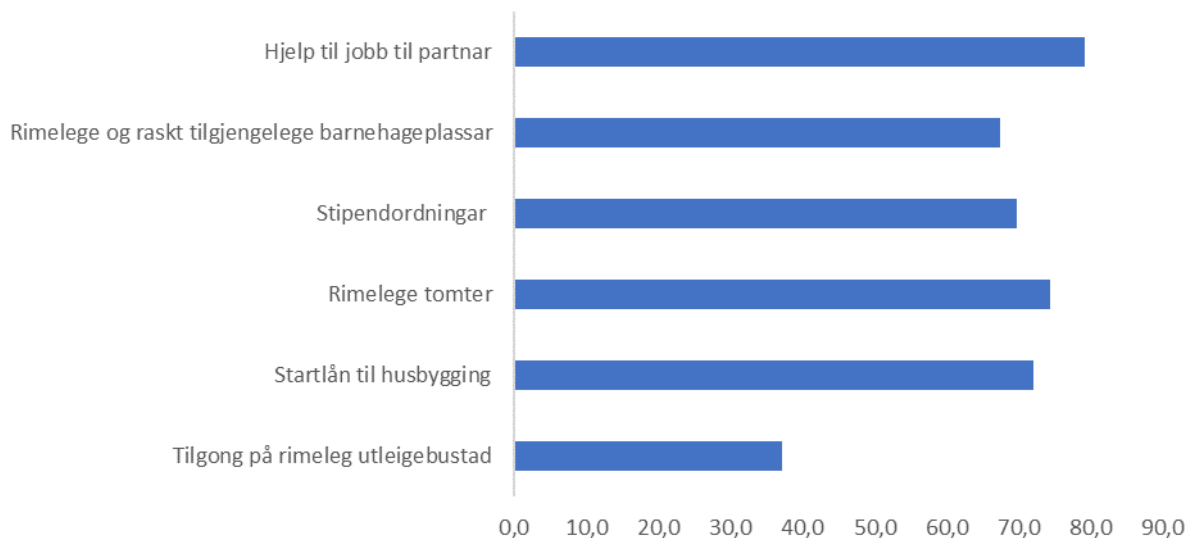
Når det gjaldt kva ein var villig til å gjera for å få jobb i Suldal var det få (14%) som var villig til å «fira på krava» karrieremessig. Det var likevel eit betydeleg tal respondentar som var villige til å etterutdanna seg for å kvalifisera til jobb i kommunen. Det var også heile 25% som kunne tenka seg å starta ny næring i Suldal.

Figur 9. Endringsvilje hjå respondentane knytt til arbeidssituasjonen.

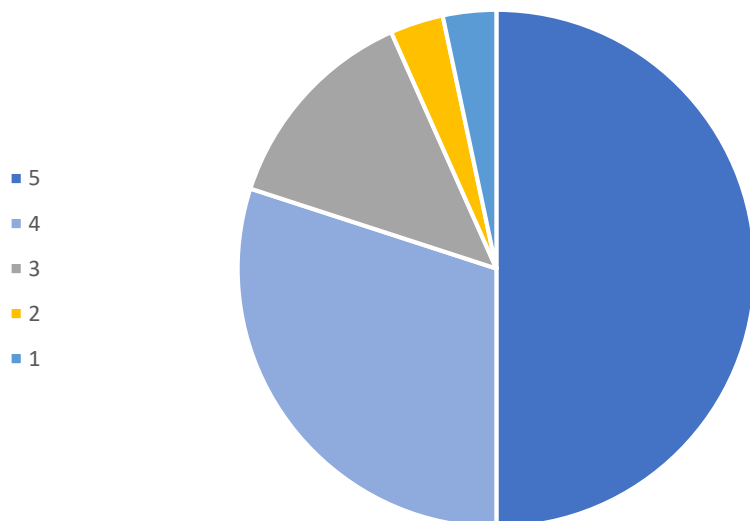
Om tilrettelegging i regi av kommunen

Når det gjaldt tilrettelegging vart det spurt både om forhold som gjeld alle, og om forhold av betydning for enkelte undergrupper i datamaterialet. Hjelp til å skaffa partnar ein jobb var det flest svarte var «svært viktig» eller «viktig» (80%). Elles var både barnehageplassar, stipendordningar, rimelege tomter og startlån til husbygging sett på som viktig. Tilgong til utleigebustader var mindre viktig for dei fleste.

Figur 10. Tilrettelegging i regi av kommunen som vart peika på som «viktig» eller «svært viktig». Prosentvis fordeling.

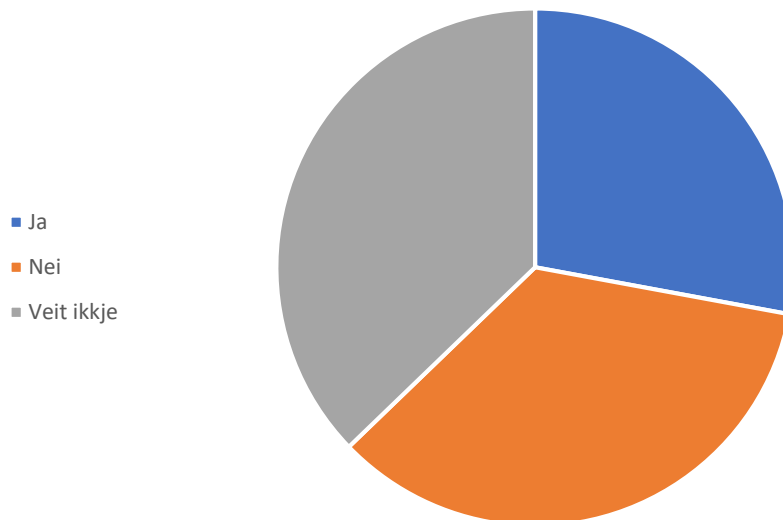
Det var også spurt om kommunale lærlingplassar og fleksibilitet for dei som arbeider turnus. Det var ingen klar tendens i spørsmålet om betydninga av kommunale lærlingplassar, men når det gjaldt turnusarbeid svarte heile 80% av dei dette var relevant for, at dette var «viktig» eller «svært viktig».

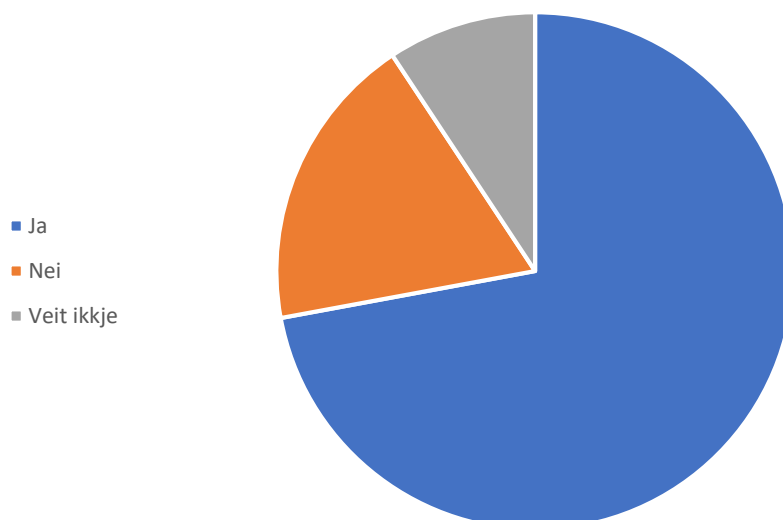
Figur 11. Betydninga av fleksible turnusordningar. Prosentvis fordeling av dei som svarta at dette var «viktig» eller «svært viktig».

Om kommunens satsing på utflytta Suldalsungdom

Dei siste spørsmåla i undersøkinga handla om korleis respondentane opplevde Suldal kommunes satsing på å få folk til å flytte heimatt. Her svara 34% at kommunen ikkje gjer nok for å legge til rette for at dei skal kunne flytta tilbake, 28% meinte kommunen gjorde ein god jobb, medan fleirtalet (37%) var usikre. Det var likevel stor semje blant dei som svara om at rekruttering var viktig for kommunen (72%).

Figur 12. Gjer Suldal kommune nok for å legge tiltrette for at Suldalsungdom skal kunne flytta tilbake?

Figur 13. Opplever du at dette er viktig for kommunen?

3.2 Resultat del 2

Bakgrunn/demografi

Den kvalitative delen bestod av fem djupneintervju som omhandla dei same overordna temaa som den kvantitative delen. Dei fem personane som vart intervjuja kom frå ulike stader i kommunen, dei arbeidde både i kommunal og privat sektor, og dei var alle småbarnsforeldre. Fire av fem hadde budd utanfor kommunen i meir enn ti år, medan ein hadde budd utanfor kommunen i fire år. Respondentane var mellom 27 og 39 år og hadde alle flytta tilbake til Suldal i løpet av dei siste fem åra.

Om å flytta heim

Dei fleste respondentane peika på det å stifte familie som eit avgjerande punkt når det gjaldt det å flytta tilbake til Suldal. Fleire hadde tenkt tanken tidlegare, men det var fyrst då det var aktuelt å stifte familie at dei tok det endelege valet.

«Tanken var der heile vegen, men det var fyrst då me fekk ungar at me byrja å vurdera det seriøst.»

«Når du bikkar 30 endrast ting og ein byrjar å tenka på kvar ein skal slå seg ned, og kor ein vil at ungane skal veksa opp. Då blir blant anna familie viktig, det å veta at ein har nokon rundt seg som kan vera ein ressurs.»

For ein av respondentane hadde det derimot vore planen så godt som heile vegen:

«Me viste det ganske kjapt. Allereie mens me studerte, me er begge frå Sand og ville tilbake.»

Kvalitetar ved Suldal

Som i den kvantitative delen vart det også i intervjuja spurt om kva kvalitetar ved kommunen som var avgjerande for valet om å flytta heim. Også i dette spørsmålet var dei ulike respondentane relativt samstemde, og dei fleste peika fyrst på naturen i Suldal og moglegheita til å ta denne i bruk:

«Nærheit til naturen var avgjerande, og det same var familien. Det å få kvardagslogistikken til å gå i hop, og kunne komma seg på tur i helgene utan å måtta sitte timesvis i bil.»

«Nærheit til familie, naturen og ynskje om å bruka denne var viktige»

Eit anna tema som gjekk igjen var kvaliteten på dei kommunale tenestene, og då spesielt dei som dreier seg om oppvekst og levekår. Dei fleste hadde hatt ein god oppvekst i kommunen, og hadde gode opplevingar med seg frå både skular og barnehagar. Ein av respondentane sa blant anna at *«Gode kommunale tenester var også viktig. Nesten alle eg kjenner som har flytta peikar på at barnehagane her er betre enn i byane.»*

Dei fleste var også samde i at kvaliteten på både skuler og barnehagar hadde møtt forventningane deira, og at dei opplevde at kommunen i det heile var opptatt av oppveksttilhøva. Ein uttala at *«det er flott å sjå at kommunen satsar på oppvekst og fritid. Suldal bad er eit godt eksempel.»*

Når det gjaldt negative eigenskapar ved kommunen og ting som tala imot å flytta peika fleire på at dei mangla nettverk etter fleire år vekke, og at det mest av alt var familietilknytning som var avgjerande.

«Familietilknytning og nettverk. Ikkje berre venner, men mest av alt familie. Du tenker på barndommen din. Kva kvalitetar vil du vidareføra til dine barn?».

«Då me flytta tilbake var det primært på grunn av familie, og ikkje vener. Hadde lite igjen av nettverket frå då eg vaks opp».

Fleire erkjenner også at det ikkje var dei sama jobbmoglegheitene her som i byane, men at dette var eit kompromiss ein var villig til å gå med på då det var andre ting som tala for å flytta. *«Det er klart at karrieremessig ville eg hatt større mogelegheiter i byen, men for oss var det eit verdival kor fritid og logistikk blei viktigare enn karriere.»*

«Arbeidsmarknaden er annleis enn i byen, og det er færre aktuelle jobbar her. Ein får jobb, men ikkje nødvendigvis den ein helst vil ha.»

Det er også verd å merka seg at dei som flytta frå byar kunne sakna tilbodet i dei store byane, og at dei ikkje nødvendigvis flytta fordi dei mistreivst i byen – men fordi Suldal hadde andre kvalitetar som no var blitt viktigare. Det var med andre ord eit val av livsstil som var avgjerande for dei fleste. Eit liv nærare naturen, eit liv med ein enklare kvardagskabal, eit liv med familie i nærleiken og *«Eit åpnare samfunn, eller i alle fall ein forventning om dette».*

Flytteprosessen

Når valet om å flytta var tatt, handlar det også om praktiske forhold, og respondentane var spurde om korleis dei opplevde det å skulle etablere seg i Suldal, og då spesielt om kva dei hadde opplevd som vanskeleg.

Ein peika på det å skifta jobb og fagmiljø som ei utfordring: *«Det å skifta frå eit stort fagmiljø til eit lite der du kanskje er den einaste som har akkurat den jobben er krevjande. Det er kanskje ikkje så populært å snakka om kommunesamanslåingar, med det hadde bidrege til at ein fekk større og meir robuste fagmiljø».*

Ein annan peika på prosessen med å skaffa seg jobb. I dette tilfellet i kommunal sektor: *«Eg følte ikkje akkurat at jobben vart kasta etter meg, sjølv om kommunen trengde folk med mi utdanning. Eg fekk fyrst berre tilbod om ein 50% vikariat, og fekk tilbodet rett før me flytta».*

Heile tre av fem respondentar rapporterte om problem med å skaffa seg barnehageplass då dei skulle flytta. For to av desse var problemet så stort at heile flytteprosjektet stod i fare:

«Det var også vanskar med å skaffa barnehageplass då me kom. Dette kunne fort ha velta heile prosjektet om det ikkje hadde løyst seg i siste liten. Dette meiner eg var ein unødvendig prosess»

«Hadde eg ikkje eg hatt tilknytning til kommunen ville problema me opplevde ha vore ein dealbreaker».

Felles for dei som opplevde dette var at dei hadde vanskar med å forstå kvifor det skulle vera så vanskelege å få desse tinga på stell, og uttala seg svært likt:

«Det burde gå ann å berre fiksa slik. Kommunen trong arbeidskrafta vår, og dei kronene barnehagebudsjettet går over fordi dei må setta inn ekstra folk er ingenting samanlikna med den samfunnsøkonomiske gevinsten i å få ein barnefamilie til å etablere seg i kommunen»

«Det verker som om det manglar ein einheitlig styring. At alle sit på kvar si tue og ikkje ser heilheita. Kommunen treng innbyggjarar og arbeidskraft, og det ein går over på lønsbudsjetta på barnehagane, tener ein raskt inn ved at ein heil familie flytter til bygda.»

Om arbeid

Når det gjeld arbeid var det ulike opplevingar av både arbeidsmarknaden, moglegheitene som ligg i kommunen og arbeidstilhøva. Ein svarta at *«Eg blei positivt overraska over arbeidsmarknaden. No har eg hatt same jobb, men det har dukka opp fleire stillingar i og rundt kommunen eg kunne søkt på dei siste åra om eg ville».*

Det som gjekk igjen når det gjaldt arbeid, og spesielt kommunale stillingar som vil vera aktuelle for mange av dei som har budd og studert utanfor kommunen, var løns- og arbeidsvilkår. Fleire meinte at dei kommunale lønningane i Suldal ikkje var konkurransedyktige samanlikna med andre kommunar:

«Eg trur det er eit generelt problem at spriket er for stort mellom kommunale stillingar her og andre plasser når det kjem til løn. Spesielt i leiande stillingar. Det må lønna seg å ta på seg eit større ansvar, og kommunen må innsjå at dei må strekka seg lengre også når det gjeld løn for å knyta til seg gode kandidatar i nøkkelposisjonar».

Det var også peika på at det å ha eit konkurransedyktig lønsnivå også handlar om at kommunen ikkje alltid kan konkurrere på oppgåver, og at løn då blir viktigare: *«Dei kommunale jobbane må vere konkurransedyktige på lønn. Det kan ikkje være slik at du flytter heim og går ned i lønn. Spesielt ikkje om du samtidig firer på krava reint karriere-messig»*

Arbeidstilhøva i kommunal sektor handla også om meir enn løn, og fleire av respondentane hadde hatt negative opplevingar som nyttilsett i kommunale stillingar. Dette gjaldt både fleksibilitet i forbindelse med turnus- og skiftarbeid, tilbod om fulle stillingar og ikkje minst tilbod om fast jobb:

«Du føler deg ikkje akkurat ynskja når du ikkje får fast jobb eller fulle stillingar, samstundes som kommunen leiger inn vikarar frå vikarbyrå».

«Turnusen må kunne justerast betre for barnefamiliar. Dette er viktigare en løn»

«Eg skifta jobb fordi turnusen eg hadde ikkje var foreinleg med eit familieliv.»

«Eg fekk kontrakt i posten. Ingen intervju, og ingen forhandlingar om løn eller vilkår. Og kontrakten eg fekk var upresis slik at det var vanskeleg å vita korleis ein eigentleg skulle jobba».

Når det gjaldt jobbar i privat næringsliv var det ein av respondentane som peika på at fleire og fleire jobbar ikkje lengre krev at ein er til stades på ein arbeidsplass, men kan jobba frå kor som helst, både innan IT, konsulentjobbar og kreative yrker. Dette meinte respondenten kommunen i større grad kunne leggja til rette for:

«Tilrettelegging av næring handlar ikkje berre om næringsområde, men også om kontorlokale. Det er fleire og fleire som arbeidar for seg sjølv, og det å byggja opp eit kontorfellesskap med låge driftsutgifter vil kunne vera eit godt tilbod for grunderer, frilansare og andre som arbeider for seg sjølv, eller som kan ta med jobben til Suldal».

Om å bu i Suldal

Det å ta valet om å flytta til Suldal handlar om meir enn jobb og barnehageplass. Ein treng også ein stad og bu, og med omsyn til dette spørsmålet var alle respondentane samstemde – det trengs betre tomter. Det var ein gjennomgangstone blant alle som var intervjuet at dei tomtefelte som i dag ligg ute ikkje er spesielt aktuelle:

«Eg trur tilgang på gode tomter er viktigare enn pris. Det er mange som ikkje vil flytta frå eit tett byggefelt i byen til eit tett byggefelt i bygda, og som er villige til å betale for å gjera opp ei fin tomt litt utanom de store felte».

«Kommunen si satsing på tomter meiner eg er feil. Eg trur folk er villige til å betala for finare og meir spektakulære tomter som for eksempel på Kammen på Sand».

Det var med andre ord ein klar forventning hjå dei som var intervjuet om at om dei skulle kjøpa eller byggja seg eit hus i Suldal, ville dei ha utsikt og plass. Når det gjaldt utleigebustader var dette berre eit midlertidig alternativ, men det vart peika på at leigemarknaden i Suldal ikkje var den enklaste å forstå seg på, spesielt om ein ikkje hadde lokal tilknytning:

«For folk utanfrå kan det vera vanskeleg med utleigebustader fordi det er ein skjult marknad, der ein må kjenna nokon for å få leige».

Om kommunens satsing på utflytta Suldalsungdom

Til slutt var respondentane spurt meir generelt om kva dei tenkte om både kommunen si satsing og strategi for å få folk til å flytta heim, kva tiltak dei sakna då dei var i tenkeboksen, og kva insentivordningar som kunne vera viktige for å tippa vektskåla. Når det gjaldt det siste, var dei ganske samstemde – reine stipendordningar var ikkje vegen gå. Etterutdanning og mogelegheit til fagleg utvikling var derimot viktig.

«Eg trur stipendordningar og slike økonomiske insentiv har lite for seg. Det er ingen som tek så viktige framtidssval basert på eit stipend, og slike tiltak treff neppe dei folka ein ynskjer. Det er derimot viktig å støtta etterutdanning, men det er noko heilt anna».

«Etterutdanning bør løna seg, og det bør vera stipendordningar for dei som vil utdanna seg til spesialitetar kommunen har bruk for»

«Stipend ville ikkje vore avgjerande for oss. Det er andre og betre plasser å putta pengane enn det. Eit stipend kan krydra tilhøva for folk utan tilknytning, men for oss som kjem herifrå er det annleis.»

Når det gjaldt kven ein burde satsa på, og kor ein burde setja inn innsatsen var det også ein stor grad av semjeom at det ikkje var dei yngste utflytta suldølane ein burde satsa på:

«Det er meiningslaust å satsa på dei yngste ungdommane i strategien med å få folk til å flytta heim. Bruk kreftene på dei som er tidleg i etableringsfasen og som gjerne har jobba nokre år og som har stifta familie».

«Det er betre å rekruttera ein ingeniør i 30-åra som har jobba ei stund, enn ein rett frå skulebenken utan arbeidserfaring. Ein treng nye innpulsar og idear for å utvikla både næringslivet og den kommunale drifta».

Når det gjaldt kommunen sin strategi for å nå disse gruppene var det spesielt to forhold som gjekk igjen, promotering av dei gode kommunale tenestene ein har i kommunen, og at ein blir flinkare på å ta imot dei som kjem:

«Alt handlar om inntrykk. Kva veg går Suldal? Er det ein kommune som står i ro, er sidrumpa og konservativ, eller skjer det ting her. Kultur og idrett er viktig, og sjølv om for eksempel ting på kulturfronten sikkert går i minus, er det viktige minusprosjekt for oss!».

«Første inntrykket er sjukt viktig. Eg skulle ynske at eg opplevde at kommunen tok imot arbeidskrafta mi med opne armar. Du må føla at du er komen heim!»

4.0 Drøfting og konklusjon

Det er fleire atterhald ein må ha i mente når ein studerer resultatene i denne kartlegginga, men ein ting verker å vera ganske tydeleg – dei fleste som har delteke i undersøkinga har hatt ein god oppvekst i Suldal, og dette er også den viktigaste motivasjonen for å flytta tilbake. Dette tydar på at den viktigaste rekrutteringsjobben gjer ein før ungdommane flytter ut, og at det å få ungdommane til å velja Suldal ikkje nødvendigvis handlar om å gjera seg «lekker» for dei mens dei er ute, men sørge for at dei har det bra før dei dreg. At heile 40% av respondentane som studerar/går på skule seier dei har konkrete planar om å flytta tilbake, medan heile 67% seier dei ynskjer det viss forholda ligg til rette, er også gode nyheiter og samsvarer godt med at heile 93% svarar at Suldal kommune var ein god stad å veksa opp. Det er likevel viktig å ta høgde for at dette er 93% av dei som *svara* på undersøkinga. Det er ikkje sikkert at dei som hadde ein dårleg oppvekst abonnerer på Suldalsposten og engasjerer seg i kva som skjer i heimkommunen. Det same gjeld entusiasmen for å flytta heim. Ser ein på dei få som i undersøkinga faktisk svara at dei *ikkje* meinte Suldal var ein god stad å veksa opp, er det ikkje overraskande også heilt uaktuelt å flytta tilbake. Dette er nok eit argument for å arbeida mot utanforskap då ein for kvar unge som mistrivst i Suldal også mister ein potensiell tilbakeflyttar med familie, femten-tjue år fram i tid.

Der er også interessant at både dei som bur borte og dei som har flytta heim peikar på dei same positive kvalitetane ved kommunen som talar for å flytta heim: nærleiken til natur, nærleik til familie og gode kommunale tenester. For dei som har flytta heim att var det å velja Suldal lang på veg eit verdival som vart pressa fram då dei stifta familie. Desse svarea stemmer også godt med forskning som er gjort på dette feltet og som viser at mange som har flytta ut for å studera vel å flytta heim først når dei får familie. Ikkje fordi dei mistrivst i byen, men fordi bygda kan tilby noko anna.¹ Nærleiken til naturen, gode skular og barnehagar, og ikkje minst familie vert viktigare, og andre omsyn som karriere, nettverk og tilbod i byen vart valt bort til fordel for kvalitetane bygda representerer. Respondentane i den kvalitative delen er i så måte representantar for det som ofte vert beskrive som «livsfase-flyttarar» eller «livsstils-flyttarar».² Dette er folk som i fyrste rekke vel bustad basert på eit ynskje om ein bestemt livsstil, og som er villige til å ofra både nettverk og karriere for å oppnå draumen. Dette går også igjen når dei som har flytta tilbake drøftar kva som er viktig for dei. Dei ynskjer for eksempel ikkje å bu i eit tett byggjefelt, men vil gjerne ha utsikt og natur tett på seg, og er villige til å betala for dette. Dei er også innforstått med at dei kanskje ikkje kan få den same jobben som dei flytta frå, men er villige til å gjera mykje for å tilpassa seg ein ny arbeidskvardag.

¹ Skaar, Marianne. «Tilflytting fra by til bygd. En kvalitativ analyse av et bygdeutviklingsprosjekts ideer diskutert i lys av tilflytters erfaring.» Norsk senter for bygdeforskning, rapport 1: 2016, 24.

² Peters, Sarah Maria. «Naturbaserte aktiviteter som livsstil, arbeid og grunnlag for valg av bosted».
Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning (HSL), Universitetet i Tromsø, 2014, 23.

Både blant dei som har flytta tilbake og dei som er i studiar er det mange som er villige til å etterutdanna seg om tilhøva ligg til rette.

Sjølv om talet respondentar er for lite til å konkludera, er det tankevekkande at fleire av dei som har flytta heim opplevde prosessen som vanskeleg, og at det var i møte med kommunen at problema oppstod. Vanskar med å skaffa barnehageplass, tilbod om midlertidige deltidsstillingar og uryddige tilsetjingsprosessar var for fleire av respondentane nær ved å stansa planane om å flytta heim. Dei peikar også på det same underliggande problemet (i deira meining): manglande koordinering og einskapleg styring. Det er sjølv sagt fleire sider og ulike nyansar når det gjeld dei problema som respondentane tek opp, men det går tydeleg fram frå alle som vart intervjuat at dei hadde høge forventningar til det å koma heim, men vart i ulik grad skuffa i møte med det offentlege. Dei forventa å bli tatt imot med «opne armar», og såg for seg ei friksjonslaus flytteprosess der kommunen for eksempel sørga for barnehageplass sjølv om det var midt i året.

Dette forventingsgapet mellom kva kommunen kunne tilby og det heimflytterane forventa er interessant fordi det truleg er spesifikk for denne gruppa og for staden dei flytta til. Hadde dei flytta til ein større by ville dei neppe forvente at kommunen ordna med barnehageplass midt i året, men når ein flytter heim til ein mindre kommune gjer ein det i større grad. Dei veit at Suldal, i motsetnad til byane, treng arbeidskraft, og forventar at kommunen strekk seg lengre for å leggja til rette. Dette gjeld barnehageplassar men også i spørsmål om løn og arbeidsføresetnader, for både dei som er under utdanning og dei som har flytta heim er opptatt av fulle stillingar og konkurransedyktige lønningar. Dette er ein generasjon kor det å arbeida 100% er like sjølv sagt for menn som for kvinner, og ein er difor opptatt av at dette skal vera mogeleg sjølv om ein har små barn. Fleksible turnusordningar er difor noko mange peikar på, og med erfaringar frå større organisasjonar er ein også van med å kunne forhandla om løn og andre føresetnader. Ein kan meina mykje om forventingane fleire av heimflytterane legg for dagen, men i ei tid der ein av dei største utfordringane kommunen står overfor er mangel på faglært arbeidskraft har ein neppe noko anna val enn å koma dei i møte.³ Det er arbeidskraft det er manko på i Suldal – ikkje arbeid, og ein har truleg mykje å tena på å leggje betre til rette for dei som kjem.

Alt i alt viser denne undersøkinga at Suldal kommune har eit stort potensiale når det gjeld tilbakeflytting. Dei fleste reiser ut frå kommunen med gode minne og ein oppvekst dei ynskjer å vidareføra til eigne born når den tida kjem. Kor mange som flyttar heim rett etter ferdig utdanning og kor mange som flyttar heim etter lengre tid er det ikkje sikre data på, men det er gode argument for at det nettopp er dei som har budd vekke ei stund som er viktigast å satsa på. Både fordi dei då ofte har stifta familie og truleg er

³ I følge årsmeldinga for Suldal Kommune i 2018 slit kommunen med å rekruttera både sjukepleiarar, lærarar og helsesjukepleiarar, i tillegg til kvalifiserte søkarar til leiande stillingar. «Årsmelding og regnskap 2018». Suldal Kommune, 2019, 93.

meir permanente tilbakeflyttarar, og fordi dei har arbeidserfaring i tillegg til utdanning, og kan tilføre kommunen viktig kompetanse.

I så måte er det ei viktig gruppe som ikkje er spurd i denne undersøkinga, og det er unge vaksne frå Suldal som er ferdig med utdanning (og difor ikkje del av spørjeundersøkinga), som har jobba nokre år og stifta familie, og som ikkje bur i kommunen. Kva som skal til for å få dei til å velja Suldal? I intervjuet var det fleire av respondentane som fortalde at dei kjente familiar som ønskte og flytta til Suldal men som venta på jobb, bustad eller andre forhold som måtte komma på plass fyrst. Kva kommunen kan bidra med for å hjelpa desse er eit viktig spørsmål som denne undersøkinga ikkje svarar på, rett og slett fordi denne gruppa ikkje er spurt. Det same er også tilfelle for andre potensielle tilflyttarar som ikkje har band til Suldal. Kva som skal til for at dei vel Suldal, og korleis kan ein leggja til rette for dei dersom dei ynskjer å etablere seg her?

Sjølv om det difor er mykje undersøkinga ikkje svarar på er det framleis fleire lærdommar ein kan trekka av resultatene. Dei viktigaste er følgjande:

- Suldal kommune har eit stort potensiale når det gjeld tilbakeflytting.
- Nærleik til natur, familie og gode kommunale tenester og oppvekstvilkår er dei viktigaste eigenskapane ved kommunen som trekk folk tilbake.
- Fleire gjev opp vanskar i prosessen med å etablere seg i Suldal, og då i fyrste rekke knytt til barnehageplass og jobbtilhøva i kommunal sektor.
- Fulle stillingar, konkurransedyktige lønningar, gode tomter og mogelegheiter for vidareutdanning vart peika på som viktige forhold når det gjeld tilbakeflytting
- For å utvikla ein heilskapleg og kunnskapsbasert strategi og politikk på dette området bør det gjennomførast ein større og meir omfattande undersøking. Det vert i dag forska mykje på dette temaet i ulike forskingsorganisasjonar og det er både litteratur og eit større fagmiljø ein kan støtta seg på i eit slikt arbeid.